

ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

АНОТАЦІЯ. У роботі надано етапи створення дистанційного курсу та принципи їх формування на прикладі навчальної дисципліни «Регіональна економіка».

КЛЮЧОВІ СЛОВА: дистанційна освіта, дистанційний курс, регіональна економіка, інтелект.

АННОТАЦИЯ. В работе представлены этапы создания дистанционного курса и принципы их формирования на примере учебной дисциплины «Региональная экономика».

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: дистанционное обучение, дистанционный курс, региональная экономика, интеллект.

SUMMARY. The paper presents the stages of distance learning course and principles of their formation on the example of discipline «Regional Economics».

KEYWORDS: distance learning, distance learning course, regional economics, intelligence.

В сучасних умовах розвитку комп'ютерних технологій, телекомунікацій та загальної інформатизації суспільства традиційні системи навчання потребують розширення набору засобів надання навчального матеріалу. Це стосується як технічних засобів (комп'ютери, системи мультимедіа, мережа Internet тощо), так і принципово нових освітніх технологій, таких як дистанційні. З іншого боку, в Україні та в світі в цілому простежується тенденція необхідності отримання основ економічних знань для будь-яких спеціальностей. Так, по закінченню базової освіти фахівці технічних, юридичних, лінгвістичних та інших спеціальностей прагнуть додатково набути економічну освіту вже самостійно або за заочною формою навчання. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба в створенні дистанційних курсів економічного напрямку, а саме: курсу «Регіональна економіка», який є обов'язковим для всіх спеціальностей усіх форм навчання.

Метою даної роботи є побудова етапів створення дистанційного курсу «Регіональна економіка».

Дистанційна освіта в Україні регулюється Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні і Положенням про дистанційну освіту МОН України. Під дистанційною освітою мається на увазі комплекс освітніх послуг, що надаються віддаленим від навчального закладу студентам за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища, яке базується на засобах обміну навчальною інформацією за допомогою сучасних телекомунікаційних технологій [2]. Треба додати, що така форма навчання не потребує безпосереднього, особистого контакту між викладачем і учнем, що, з одного боку, значно полегшує сам процес навчання, а з іншого — вимагає від учня стовідсоткової уваги, самостійності, самоконтролю та прагнення отримати знання. Саме тому сучасні науковці нарівні з терміном «дистанційне навчання», вживають поняття «заочне навчання», «домашнє навчання», «відкрите навчання», «незалежне навчання», «навчання на відстані» і ін.

У свою чергу дистанційним курсом можна вважати набір тематичних (або календарних) модулів за даною дисципліною, у яких розміщені всі її основні смислові частини, а також блоки самоконтролю та оцінки отриманих знань. Фактично дистанційний курс має являти собою інструкцію по засвоєнню навчального матеріалу дисципліни.

Беручи до уваги визначення та мету навчальної дисципліни «Регіональна економіка» [4] можна дати наступне визначення дистанційного курсу «Регіональна економіка» — це набір інтерактивних тематичних модулів щодо вивчення розвитку і розміщення продуктивних сил, соціально-економічних процесів на території країни та її регіонів з урахуванням природно-екологічних умов, які містять теоретичні й практичні засади визначених тем, а також блоки самоконтролю та оцінки отриманих знань, мислення та свідомості економістів.

Процес розробки будь-якого дистанційного курсу можна поділити на кілька частин. Найвагомішими та обов'язковими з них, які мають доповнювати одна одну та максимально розкривати власні функції, є: змістовна частина, де повинні бути надані основні засади дисципліни, та елементи контролю.

Розглянемо етапи розробки дистанційного курсу «Регіональна економіка», створеного на базі web-технологій.

1 етап. Створення структури дистанційного курсу. Структура курсу «Регіональна економіка» бажано має такі складові:

1. Змістовна (методична) частина. Вона в свою чергу містить:

1.1. Теоретичну складову — теоретичний матеріал з навчальної дисципліни в межах кожного модулю і теми за програмою курсу.

Так, курс «Регіональна економіка» складається з двох модулів: «Регіональна економіка» та «Екологія».

1.2. Практичну складову — задачі, семінарські запитання, завдання для самостійної роботи тощо з навчальної дисципліни в межах кожного модулю і теми за програмою курсу. Наповнення практичної складової залежить від вимог до курсу та професійних компетенцій, які має отримати студент. Для будь-яких курсів необхідно приймати до уваги, на якому курсі викладається дисципліна, чи передбачається по її закінченню екзамен, створення курсового проєкту або будь-якої навчально-дослідної роботи студентів.

Для курсу «Регіональна економіка» слід відокремити такі напрями роботи: семінарські запитання; практичні завдання; створення індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ); підготовка до іспиту (в рамках підготовки ВНЗ студентів заочної форми навчання за допомогою використання принципів дистанційного навчання).

2. Контрольна частина. Для більшості курсів та для курсу «Регіональна економіка» зокрема вона в свою чергу містить такі складові.

2.1. Попередній контроль або перевірка залишкових знань студентів — створюється на базі попереднього матеріалу, який має знати студент перед вивченням курсу або наступної теми курсу. Якщо студент не набирає значну кількість балів за вірні відповіді, він не допускається до вивчення курсу (теми).

2.2. Поточний контроль — це можуть бути контрольні запитання по закінченні кожної теми, перевірочні тести по ходу викладання теоретичного матеріалу тощо.

2.3. Рубіжний контроль або модульний контроль — проводиться або за розкладом виконання модульного контролю, передбаченим ВНЗ, або на розсуд викладача за змістовним блоком, який об'єднує декілька тем.

2.4. Підсумковий контроль — залік або іспит.

3. Бібліотека. Цей блок повинен містити

— перелік літератури щодо вивчення дисципліни;

— посилання на достовірні інтернет-ресурси;

— готові тексти за змістом та контролем дисципліни на розсуд ВНЗ (це можуть бути тексти деяких лекцій, методичні рекомендації щодо виконання окремих робіт та розв'язання задач, тощо). Структурованість джерел інформації за ознаками місто положення, форма надання інформації або першочерговість вивчення стануть у нагоді як студентам, які вже вивчають курс, так і абітурієнтам.

4. Форум — це так звана дискусійна сторінка, де студенти можуть спілкуватися за тематикою курсу між собою, задавати питання викладачеві, викладати нову інформацію або пропонувати сучасні теми для дискусій. Форум є одним з найважливіших елементів, які замінюють студентові перебування в аудиторії, дозволяють йому висловити свою думку, отримати швидку відповідь на запитання та відчутти власну причетність до непереривного процесу навчання.

5. Сервіс — сторінка технічної підтримки, яка містить відповіді на типові запитання щодо користування сайтом, та не пов'язана з курсом взагалі.

II етап. Розробка змістовного наповнення кожної складової курсу. Цей етап передбачає збір інформації, яка має бути представлена в кожній частині загальної структури курсу, що була затверджена на першому етапі. Для полегшення цього процесу інформацію можна поділити на дві частини:

— це інформація, яку студент обов'язково має засвоїти по завершенню курсу. Для курсу «Регіональна економіка» — це понятійний апарат дисципліни; вивчення законів, закономірностей і принципів територіальної організації виробництва у розрізі регіонів країни, ефективності галузей народного господарства на різних рівнях; основні завдання, напрями і механізми здійснення державної регіональної економічної політики для прийняття виважених і обґрунтованих рішень у сфері регіонального управління; визначення стану природно-ресурсного і трудових ресурсного потенціалу, соціально-економічного розвитку регіонів на основі застосування і розрахунку відповідних показників; напрями і форми участі України та її регіонів у зовнішньоекономічній діяльності для подальшого вдосконалення територіально-галузевої структури господарського комплексу країни [4];

— додаткова інформація — це інформація, яку студент має отримати для підвищення зацікавленості процесом вивчення дисципліни. Для курсу «Регіональна економіка» це можуть бути приклади роботи окремих регіонів та відомих сучасних підприємств господарського комплексу країни (відео, розрахунки ре-

зультатів роботи тощо); новітня статистична інформація щодо природокористування, показників демографічного, економічного стану України тощо; постійно оновлена інформація про зміни в політичній сфері та ін.

У табл. 1 надано обов'язкову та додаткову інформацію для всіх п'яти основних блоків дистанційного курсу.

III етап. Розробка форм подачі змістовного наповнення кожної складової курсу. Цей етап передбачає структурування текстів, логічне вибудовування їхніх частин, вдале сполучення основної та додаткової інформації. Особливу увагу треба приділити поняттєво-категоріальному апаратові: він має бути однаковим та несуперечливим на протязі всього курсу, що дасть можливість сформулювати розвинуту гіпертекстову структуру курсу, тобто систему посилань і переходів між поняттями як всередині змістовної структури курсу, так і за її межами усіма блоками.

IV етап. Реалізація дистанційного курсу. Цей етап передбачає створення стандартної кінцевої робочої веб-структури дистанційного курсу, її перевірку та впровадження. Він може бути виконаним за двома шляхами.

Перший варіант реалізації передбачає власну розробку дизайну та інтерфейсу електронного курсу та має містити такі напрями:

1. Розробка і реалізація карти сайту, яка має містити всі основні частини структури дистанційного курсу з відповідною системою переходів і посилань.

2. Розробка і реалізація напрямів колірнього рішення, забезпечення стильової єдності.

3. Дотримання принципів зручності користування (usability) — інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, мінімальна кількість переходів, структурованість інформації за рівнями її проробки тощо.

Другий варіант реалізації дистанційного курсу — це його створення за допомогою спеціальних програм-оболонки, призначених для дистанційного навчання (WebCT, Lotus Learning Space, BlackBoard, Moodle, Доцент, Прометей і т.д.). У цих програмах відразу задається шаблон структури курсу.

При обранні будь-якого варіанту реалізації дистанційного курсу розробнику необхідно пам'ятати, що кінцевим результатом його роботи має стати програмний продукт, завдяки якому користувач максимально доступно зможе отримати навчальну інформацію за курсом, перевірити свої знання та дістати вміння щодо розв'язання практичних завдань. Тому при наданні інформації в електронному вигляді, необхідно зіставити існуючі види та властивості інформації з типами інтелекту людини.

**ОБОВ'ЯЗКОВА ТА ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ
ДЛЯ ОСНОВНИХ БЛОКІВ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ «РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»**

	Обов'язкова інформація	Додаткова інформація
Змістова (методична) частина. Теоретична складова	Теоретичний матеріал за темами в межах модулів «Регіональна економіка» та «Екологія»	Додатковий матеріал, який ілюструє сучасний стан регіонів країни за темами в межах модулів «Регіональна економіка» та «Екологія». Це аналітичні данні, приклади роботи підприємств в регіонах, правові засади економіки України тощо
Змістова (методична) частина. Практична складова	Структура, мета та вимоги до наступних видів робіт у межах кожного модулю і теми за програмою курсу: - семінарські запитання; - практичні завдання; - ІНДЗ; - типові завдання для підготовки до іспиту	1. Найкращі приклади виконання ІНДЗ, практичних завдань. 2. Додаткові форми практичних робіт (длгові ігри, створення відеозапитань тощо), впровадження яких залежить від викладача
Контрольна частина	1. Попередній контроль — тестові завдання для перевірки знань з таких шкільних дисциплін, як «Географія», «Економічна географія», «Основи економічної теорії», «Математика» (визначення відсотків, долі від цілої частини, тощо). Якщо студент не набирає значну кількість балів за вірні відповіді, він не допускається до вивчання курсу (теми). 2. Поточний контроль — контрольні запитання по закінченні кожної теми, перевірочні тести по ходу викладання теоретичного матеріалу тощо. 2.3. Рубіжний контроль або модульний контроль передбачає тестові та практичні завдання за змістовними блоками або окремими темами. 2.4. Підсумковий контроль — приклади теоретичних та практичних завдань, які складають залік або іспит	1. Вимоги до виконання теоретичних та практичних завдань контролю. 2. Критерії оцінювання. 3. Приклади виконання завдань

Бібліотека	За рішенням ВНЗ — повні або часткові тексти лекційного матеріалу; — тексти навчально-методичної літератури, призначеної для студентів	1. Перелік літератури, розбитий на основні (підручники та періодичні видання) та додаткові (ресурси мережі Інтернет). 2. Адреси бібліотек міста та правила їх роботи
Форум	1. Достовірна інформація про студента при реєстрації (П. І. Б., факультет, курс, група). 2. Темі для дискусій відповідно до тем курсу	1. Формування, наприклад, таких тем, як: — «Новини — області». Студенти, самостійно отримавши інформацію про стан області з різних джерел, викладають її в темі, створюючи тим самим особисту бібліотеку; — теми, безпосередньо пов'язані з труднощами вивчення курсу. 2. Сторінка викладача — дозволяє спілкуватися з викладачем
Сервіс	1. Карта або структура сайту. 2. Правила користування сайтом (створення тем, відповідей, часові обмеження тощо) 3. Координати ВНЗ (поштова та електронна адреса, контактні телефони). 4. Електронна адреса адміністратора сайту	1. Електронна адреса викладачів (за їх дозволом). 2. Відео матеріали щодо організації дистанційної освіти у ВНЗ

Поняття інтелект поєднує всі пізнавальні здібності індивіда: відчуття, сприйняття, пам'ять, представлення, мислення, уява. Важливою складовою інтелекту, на яку треба звернути увагу при створенні курсів для дистанційного навчання, є пам'ять.

Кожен тип інтелекту має свої особливості ефективного засвоєння інформації людиною. При розробці курсів для дистанційного навчання, крім попередньої освіти людини, її віку, мовної приналежності та інших властивостей, при викладанні інформації необхідно враховувати особливості всіх існуючих типів інтелекту. Таким чином, треба усвідомлено закласти важелі впливу на всі категорії студентів, чим апріорі підвищити результат навчання.

Теорія множинного інтелекту Г. Гарднера припускає, що люди володіють, принаймні, сім'ю різновидами розумових здібностей або інтелектів [3]. Розглянемо їх крізь призму створення дистанційних курсів.

1. Людям лінгвістичного типу властиве прагнення до порядку, тому їм буде легше сприймати структуровану інформацію, наприклад, у виді схем, таблиць, перерахувань. Вони мають гарні здібності читати і слухати та однаковою мірою володіють слуховою і зоровою пам'яттю, тому має сенс використовувати в дистанційному курсі текстову, аудіо- і відео- інформацію.

2. Люди з математико-логічним типом інтелекту намагаються обміркувати і проаналізувати можливі варіанти рішення і вибрати оптимальний, вони швидко вирішують арифметичні задачі, читають складні креслення, люблять аналізувати дані, будувати прогнози. У даному випадку найефективнішого засвоєння і запам'ятовування інформації можна домогтися шляхом використання числової інформації, різних таблиць і графіків. Можна надати можливість їх самостійної побудови або запропонувати людині деякий алгоритм дій, який призведе до вірного результату.

3. Візуально-просторовий тип — людина найефективніше сприймає інформацію в графічному й аудіовізуальному виді, мислить образами і «картинками». Тому дистанційний курс, приймаючи до уваги можливість, що надають новітні комп'ютерні технології, обов'язково має супроводжуватися «картинками»: карти, діаграми, фотографії, рисунки, бажано відеороліки, які дозволять спостерігати, наприклад, реальні виробничі процеси та їх етапи.

4. Людей музичного типу дуже багато. Музичний інтелект — це здатність людей розрізняти значення і значимість ритмічно організованих модулів, а також уміти їх відтворювати, використовуючи їх як засіб комунікації з іншими людьми. При викладанні окремих тем у дистанційному курсі варто звернути увагу на її супроводження спеці-

альним звуковим рядом, який здатен посилити її суть, підкреслити, звернути увагу студента, або просто розслабити та дати відпочинок.

5. Кінестетичний тип — передбачає здатність використовувати своє тіло з метою вираження своїх почуттів, емоцій та для інших цілеспрямованих дій. При створенні дистанційних курсів навчання немає реальної можливості дотику до предметів. Цей недолік можна усунути, якщо подавати інформацію в аудіовізуальному і графічному виді, а також надати студентові змогу самостійної побудови різних об'єктів за допомогою мишки.

6. Для студентів міжособистісного типу найефективнішими формами навчання є дебати, дискусії, роботи в малих групах тощо. Тому дистанційні курси обов'язково мають містити окремі блоки, спрямовані на пряму взаємодію зі студентом, підкреслюють його роль та значення при прийнятті рішень. Це може бути тестування для перевірки залишкових знань; інтерв'ювання з метою виявлення думки студента або виявлення його оцінки яким-небудь подіям тощо.

7. Людям внутріособистісного типу інтелекту рекомендовано: самостійна робота з інструкції, яка вимагає час на обмірковування й ін. Тому дистанційне навчання, спрямоване на самостійну роботу, має задовольнити потреби в інформації за визначеними темами як раз людей такого типу.

Зовсім очевидно, що в процесі сприйняття мультимедійної інформації задіюються дві сенсорні системи — зір і слух. Це розглядає когнітивна теорія [1]. Кожної з цих систем відповідає свій тип пам'яті. Слід зазначити, що надлишок зорової або звукової інформації приводить до перевантаження відповідного типу пам'яті.

Людська система сприйняття інформації включає два канали: вербальний і образний. Кожний з цих каналів має обмежену пропускну здатність. Щоб зробити засвоєння представленого в дистанційному курсі матеріалу максимально продуктивним, необхідно вірно оцінювати й розподіляти навантаження між каналами обробки інформації (вербальний та образний) і задіяною сенсорною системами (зір і слух).

Залежно від каналів обробки інформації (вербального й образного) і задіяної сенсорної системи (зір і слух) при створенні дистанційних курсів необхідно обов'язково усвідомлено використовувати інструменти подачі інформації (табл. 2).

Необхідно зазначити, що людина має здатності до пізнання, розуміння й запам'ятовування інформації. Тому вдале та усвідомлене використання викладачами інструментів подання навчального матеріалу в дистанційних курсах є запорукою успішного засвоєння інформації студентами.

**ІНСТРУМЕНТИ ПОДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ ЗАЛЕЖНО ВІД КАНАЛІВ
ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ТА РІЗНОВИДІВ СЕНСОРНИХ СИСТЕМ**

	Вербальний канал	Образний (невербальний) канал
Зорова сенсорна система	Текст (відображає на екрані)	Статична або динамічна графіка, діаграми, схеми, відео фрагменти
Звукова сенсорна система	Мова (аудіозапис, голос лектора)	Звуковий супровід (музика, звук)

Література

1. Інтернет-ресурс: <http://ito.edu.ru/2006/Rostov/V/V-0-5.html>
2. Інтернет-ресурс: <http://pravotoday.in.ua/ua/career/jur-education/ukraine/remote/>
3. Інтернет-ресурс: <http://voloshchenko.com/chapter2.html>
4. Регіональна економіка: Конспект лекцій // Н. К. Гіковата, Г. М. Шумська. — Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. — 124 с.

Стаття подана до редакції 24.10.2011

УДК 303.732.4

Н. О. Іванченко, канд. екон. наук,
доц. кафедри економічної кібернетики,
Національний авіаційний університет

**СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ**

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто системний підхід до формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємств молочної галузі. Проаналізовано показники роботи підприємств молочної галузі України. Визначено перспективи для розвитку молочної галузі України, які потребують оптимізації системи економічної безпеки підприємств.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічна безпека підприємства, механізм забезпечення економічної безпеки, системний підхід, моніторинг економічної безпеки.